

Afb. 3. Portret van Johann von Jessen

eigen aanschouwing goed verklaren. Dat de ontvangen indrukken diep en blijvend zijn geweest, wordt door het latere werk, waarin we steeds weer de doorwerking van dit kwabornament te zien krijgen, bewezen. Zó op een ontwerp-tekening in het Kupferstich-Kabinet te München en op voet en deksel van de z.g. beker van Wied van 1610³; het rijkst en rijpst evenwel op de grote schaal en kan van

Afb. 4. Paulus van Vianen, Detail schaal, 1613

1613⁴, waar we door de geopende fratsenmuil de ribbeling van het verhemelte menen te zien en waar aan het oor van de kan en aan de uitstulpingen bij de aanzet, pezige substanties over een onderliggende, benige geleding worden gesuggereerd. De kroezige haarpluk tenslotte, is een regelrechte verwijzing naar het gebied van herkomst.

Men kan zich niet genoeg bezinnen op de diepe indruk, die in het gehele tijdsbestek de natuurstudie op de mensheid maakte en hoe de nieuwe vondsten in het nog ongesplitste geheel van gevoel en verstand tegelijk het aesthetisch sentiment én de exacte speurzinn konden treffen. Het is een verschijnsel, dat men afleest uit zovele scheppingen uit die tijd en waarmee men rekening moet houden om de uitingen beter te begrijpen.

¹⁾ *Ciba tijdschrift*, Bazel, Febr. 1950, No. 38, blz. 1304. ²⁾ *Veiling cat. coll. Bisschop*, Rotterdam 15/VII/1771, vermeld in dit Bulletin, No. 4, jrg. 2, blz. 75. ³⁾ Afb. bij *Begeer*. Inleiding tot de *Gesch. v. d. Nederl. Edelsmeedkunst*, blz. 14; *Phoenix* 1948, blz. 227; J. W. Frederiks, *Dutch Silver*. No. G.G. blz. 151. ⁴⁾ Afb. *Oud-Holland* 1947, blz. 69; *Phoenix* 1948, blz. 224, 225; J. W. Frederiks, *Dutch Silver*, No. 96 N.N. a, blz. 158, 159, No. 96, N.N.b. Blz. 160, 161; *Cat. Rijks Museum* 1952, No. 79/444, afb. 28, 29.

De brieventas van Napoleon in het Rijksmuseum

R. VAN LUTTERVELT

In 1900 schonk G. A. baron Tindal te Amsterdam aan het Rijksmuseum een omvangrijke, zwart leren brieventas, welke aan Napoleon toebehoord heeft. De twee grote gouden stempels op het voorplat, vertonende het volledige keizerlijk wapen, en de inscripties bovenaan op de bordpapieren, met groen satijn beklede schotten, die de tas in vakken verdelen — ROYAUME D'ITALIE, RELATIONS EXTÉRIEUR, GRAND JUGE, INTÉRIEUR, AFFAIRES DE MA MAISON — geven geen reden om aan de illustere herkomst van het voorwerp te twijfelen. Maar wat is er waar van de traditie, die vertelt dat de portefeuille afkomstig is uit de krijgsbuit van Waterloo? Op een détail betreffende de vindplaats na alles.

De geschiedenis speelde zich als volgt af. Tijdens de veldtocht van 1815 in België raakte de luitenant-kwartiermeester Van Uchelen op 17 Juni gevangen te Arquennes¹. Door de Fransen werd hij naar Charleroi overgebracht, maar na de nederlaag van Napoleon op de volgende dag wist hij zich te bevrijden. Hij nam toen het bevel in de stad op zich. Daar viel hem o.a. in handen het reis-rijtuig van baron Fain, eerste kabinetsscretaris van de vluchtende keizer. In deze wagen vond men 'un grand portefeuille en cuir orné d'aigles', gevuld met ministeriële brieven, kaarten en het miniatuur-portret van een bekende actrice, madame de Saint-Aubin! Van Uchelen liet de tas met inhoud naar Brussel brengen

Afb. 1. *De brieven van Napoleon*

door de kapitein De Ceva.² Deze was adjudant van de generaal Ralph Dundas baron Tindal (1773-1834), waarnemend minister van oorlog in het Zuiden, die gedurende de dagen van Quatre-Bras en Waterloo te Brussel verblijf hield.

De brieven zijn, in het Nederlands vertaald, nog in hetzelfde jaar in drie afleveringen gepubliceerd; de opbrengst kwam ten bate van gewonde soldaten.³ De tas bleef in het bezit van de generaal. George August baron Tindal (1839-1921), die het gedenkstuk aan het Rijksmuseum gaf, was zijn kleinzoon.

¹⁾ F. de Bas en J. de T'Serclaes de Wommersom, *La campagne de 1815 aux Pays-Bas*, II, Waterloo, Bruxelles 1909, blz. 339; ook W. G. de Bas, *Quatre-Bras en Waterloo*, Amsterdam 1944, blz. 166.

²⁾ *Nederlandsche Staatscourant* 21 Juli 1815 No. 171

³⁾ C. F. Gijsberti Hodenpijl, *Waterloo 1815-1905*, in: *Elsevier's geïllustreerd Maandschrift*, XV, 1905, blz. 418.

Dingman Dingmans en zijn Heemraadkussen

F. A. NELEMANS

De praalvolle, laat-zeventiende eeuwse meubelen van onze rijke, zich van hun macht bewuste regenten, opgesteld in enkele zalen op de eerste verdieping aan de zuidzijde van het Rijksmuseum te Amsterdam, worden besloten door enkele aan de muren van de er bij aansluitende torentrap opgehangen wapenkussenbladen.

Het laatste dezer 'gobelins', dat men de trap afgaande ziet, heeft als voorstelling een aan het ovale schild herkenbaar vrouwelijk samengesteld wapen, gedekt door een gouden kroon met edelstenen, welke aan de bovenkant à bas met 5 fleurons, zonder parels

ertussen is versierd, het schild links en rechts door een klimmende leeuw vastgehouden op een grasgrond.

Boven en onder het wapen staat vermeld, dat het kussen besteld was door Mr. Dingmans Adriaensz. Dingmans, in 1711 penningmeester van de AEmilia-polder. De grootte van het wapenkussentapijt, incl. de rand van kort franjekoord, bedraagt 71,5 × 68,5 cm. De kleuren van dit in de Noordelijke Nederlanden geweven 'tapytkussenblad' zijn na 2½ eeuw nog bijzonder fris.

De polder AEmilia (Emilia), welke ligt tussen Hooge Zwaluwe en Geertruidenberg in het voormalige Zuidhollandse gebied der Nassause domeinen, werd in 1645 bedijkt en is thans een 1600 ha groot waterschap. De polder is genoemd naar Amalia van Solms, prinses van Oranje, evenals de in 1639 bedijkte Ameliapolder ten Noordoosten van IJzendijke in westelijk Zeeuws Vlaanderen. Vermoedelijk werd ook het Emma- of Ameliapoldertje ten Noordoosten van Westdorpe in oostelijk Zeeuws Vlaanderen naar haar genoemd. Het in het 'tapyten' kussenblad geweven wapen is, hoewel met enige vrijheden voorgesteld, zeker van Amalia, gravin van Solms-Braunfels (1602-1675) - dochter van Johan Albert en van Agnes Elisabeth gravin van Sayn-Wittgenstein - in 1625 gehuwd met Frederik Hendrik. Het waterschap Emiliapolder bezit geen wapen. De beschrijving van het wapen van Amalia van Solms luidt:

gedeeld, rechts gevierendeeld:

I en IV: doorsneden a rood, b goud,

II en III: in goud een leeuw van blauw, rood-getongd;

links gevierendeeld:

I en IV: in zwart een zilveren leeuw,

II en III: in goud een zwarte roos met gouden hart.

Afb. 1. *Heemraadkussen van Mr. Dingman Dingmans, 1711*